

Κεντρικά σημεία της διδασκαλίας του π. Ιωάννου Ρωμανίδη

του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου Ιεροθέου



Η διδασκαλία του π. Ιωάννου Ρωμανίδη συντονίζεται στην διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας, την οποία εκείνος παρουσίασε με έναν σύγχρονο τρόπο στους φοιτητές του, τους ακροατές του και τους συνομιλητές του, όπως το έκανε και με τα γραπτά του. Όταν κανείς τον συναντούσε και συζητούσε για ελάχιστα λεπτά της ώρας μαζί του, μπορούσε να παραλάβει μια συμπευκνωμένη διδασκαλία. Είχε την ικανότητα σε μικρό χρονικό διάστημα να μεταδίδει με τρόπο ευσύνοπτο και απλό τον πυρήνα της διδασκαλίας του.

Στην συνέχεια θα εκτεθούν δέκα σημεία, που είναι οι κεντρικές θέσεις της διδασκαλίας του, όπως τις έχω αντιληφθεί.

1. Ο Θεός της Ορθοδόξου Εκκλησίας είναι Θεός της αποκαλύψεως, δηλαδή ο Θεός ο οποίος φανερώθηκε στους Προφήτες, Αποστόλους και Αγίους κάθε εποχής και οι οποίοι χαρακτηρίζονται θεούμενοι και είναι φίλοι του Θεού. Ο Θεός της Εκκλησίας δεν είναι Θεός των φιλοσόφων και των στοχαστών, αλλά ο Θεός των Πατέρων ημών. Αποκαλύπτεται δε στους Θεουμένους, σε αυτούς, δηλαδή, που βρίσκονται σε ένα επίπεδο πνευματικής καταστάσεως, για να αισθανθούν την κοινωνία μαζί Του.

Η πνευματική αυτή κατάσταση λέγεται θεωρία, δηλαδή, οι θεόπτες βλέπουν τον Θεό μέσα στο Φως της δόξης Του. Αυτή η θέα είναι κοινωνία.

Η κοινωνία προσφέρει γνώση και η γνώση αυτή είναι υπεράνω της ανθρώπινης γνώσεως. Κατά την διάρκεια της θεωρίας ο θεούμενος δεν έχει νοήματα, μετέχει του Φωτός, αλλά μετά την θεωρία καταγράφει την εμπειρία του με λέξεις και εικόνες που λαμβάνει από το περιβάλλον. Ο Θεός είναι Φως, οι Άγιοι ζουν μέσα στο Φως και στην συνέχεια περιγράφουν την άκτιστη αυτήν πραγματικότητα με στοιχεία της κτιστής πραγματικότητας. Η λέξη «άκτιστος» σημαίνει αδημιούργητος, δηλαδή δεν είναι κτιστός. Υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ ακτίστου και κτιστού και οι θεούμενοι το αντιλαμβάνονται αυτό κατά την διάρκεια της θεοπτικής τους εμπειρίας.

Η γνώση του Θεού, που γίνεται με άκτιστα ρήματα, μεταφέρεται με κτιστά ρήματα, νοήματα και εικονίσματα, αφ' ενός μεν για να κατηχηθούν οι πιστοί και να πορευθούν τον δρόμο της Θεώσεως, αφ' ετέρου δε για να αντιμετωπισθούν οι αιρετικοί. Έτσι, καταρτίσθηκαν τα δόγματα από τις Τοπικές και Οικουμενικές Συνόδους. Άλλο είναι το δόγμα περί της Αγίας Τριάδος και άλλο είναι το μυστήριο της Αγίας Τριάδος.

Επομένως, ο Θεός της Εκκλησίας δεν είναι Θεός των στοχαστών ούτε των φιλοσόφων, αλλά ο Θεός των Πατέρων ημών.

2. Τόσο στην Παλαιά Διαθήκη όσο και στην Καινή Διαθήκη γίνεται λόγος για τον Τριαδικό Θεό, ήτοι τον Πατέρα, τον Υιό και το Άγιον Πνεύμα. Δεν κάνει λόγο μόνον η Καινή Διαθήκη για τον Τριαδικό Θεό, αλλά και η Παλαιά Διαθήκη. Τα Πρόσωπα της Αγίας Τριάδος έχουν κοινή ουσία-φύση και ιδιαίτερα υποστατικά ιδιώματα, που είναι του Πατρός το αγέννητο, του Υιού το γεννητό και του Αγίου Πνεύματος το εκπορευτό.

Ο Θεός υπερβαίνει όλες τις κατηγορίες της ανθρώπινης και κτιστής ύπαρξης, είναι ορατός και αόρατος, γνωστός και άγνωστος, περιγραπτός και απεριγράφτος, γι' αυτό και δεν μπορούν να εφαρμόζονται στον Θεό οι περσοναλιστικές κατηγορίες.

Αυτό σημαίνει ότι ο Θεός αποκαλύπτεται στον άνθρωπο κρυπτόμενος, αλλά και κρύπτεται φανερούμενος. Ο Θεός είναι ένα μυστήριο και δεν είναι μόνον πρόσωπο με την έννοια που εμείς προσδίδουμε στην έννοια του προσώπου, δηλαδή με τις ανθρωπομορφικές εκφράσεις μας, αλλά είναι κάτι πέρα από αυτά. Στην κατάσταση της θεοπτίας καταργούνται όλα τα νοήματα και μετέχεται ο Θεός ως υποστατικό Φως.

Στον Τριαδικό Θεό υπάρχουν κοινά και ακοινώνητα. Τα κοινά είναι η ουσία, η φύση, η ενέργεια, η δόξα κλπ. Ενώ τα ακοινώνητα είναι το αγέννητο, το γεννητό και το εκπορευτό. Ο Πατήρ κοινωνεί την ουσία Του στον Υιό δια της γεννήσεως και κοινωνεί την ουσία Του στο Άγιον Πνεύμα

(δια του Λόγου) δια της εκπορεύσεως. Επομένως, στον Τριαδικό Θεό υπάρχει κοινωνία φύσεως-ουσίας και ενεργείας και όχι κοινωνία προσώπων. Τα πρόσωπα αλληλοπεριχωρούνται, αλλά δεν υπάρχει κοινωνία προσώπων, επειδή τα ακοινώνητα δεν κοινωνούνται.

Γη γνώση του Τριαδικού Θεού γίνεται κατά την διάρκεια της θεοπτικής εμπειρίας, οπότε βλέπει κανείς τον Θεό ως Φως, δια του Φωτός, εν τω Φωτί. Το Φως είναι η άκτιστη ενέργεια του Θεού.

3. Ο Θεός που αποκαλύπτεται στους Προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης είναι ο άσαρκος Λόγος, ο Μεγάλης Βουλής Άγγελος, το Δεύτερο Πρόσωπο της Αγίας Τριάδος. Στην Παλαιά Διαθήκη γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ του Μεγάλης Βουλής Αγγέλου, δηλαδή του ακτίστου Λόγου, και των κτιστών αγγέλων. Οι Προφήτες στην Παλαιά Διαθήκη βλέπουν τον Πατέρα δια του άσαρκου Λόγου εν Αγίω Πνεύματι. Με αυτήν την έννοια στην Παλαιά Διαθήκη αποκαλύπτεται ο Τριαδικός Θεός.

Στην Καινή Διαθήκη ο Άκτιστος Λόγος αποκαλύπτεται εν σαρκί, αφού προσλαμβάνει την ανθρώπινη φύση από την Παναγία μητέρα Του. Έτσι, από άσαρκος Λόγος γίνεται σεσαρκωμένος, από Μεγάλης Βουλής Άγγελος γίνεται Χριστός, που στα Εβραϊκά σημαίνει Μεσσίας. Η λέξη Χριστός σημαίνει ότι η ανθρώπινη φύση χρίσθηκε από τον Θεό, ο ίδιος ο Θεός (Πατήρ, Υιός, Άγιον Πνεύμα) έχρισε την ανθρώπινη φύση. Και στην Καινή Διαθήκη δια του Χριστού βλέπουμε τον Πατέρα εν Αγίω Πνεύματι. Όταν ο Φίλιππος είπε στον Χριστό: «δείξον ημίν τον πατέρα και αρκεί ημίν», ο Χριστός του απάντησε: «τοσούτον χρόνον μεθ' υμών ειμί, και ουκ έγνωκάς με, Φίλιππε; Ο εωρακώς εμέ εώρακε τον πατέρα· και πώς συ λέγεις, δείξον ημίν τον πατέρα;» (Ιωάννης ιδ' 8-9).

4. Ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο και το τελειότερο δημιούργημα Του είναι ο άνθρωπος. Ο Θεός είναι άκτιστος, ενώ ο κόσμος είναι κτιστός, που σημαίνει ότι έχει μια συγκεκριμένη αρχή, έχει φθορά και έχει τέλος. Η ψυχή του ανθρώπου είναι δημιούργημα του Θεού και ως κτίσμα έπρεπε να έχει τέλος, αλλά όμως δεν υπάρχει τέλος της ψυχής, διότι ο Θεός θέλησε διαφορετικά. Έτσι, η ψυχή του ανθρώπου είναι αθάνατη κατά Χάρη και όχι κατά φύση. Έπειτα στον άνθρωπο δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ φύσει αθανάτου ψυχής και φύσει θνητού σώματος. Ολόκληρος ο άνθρωπος, αποτελούμενος από ψυχή και σώμα, είναι θετικό δημιούργημα του Θεού και κλήθηκε για να ζει αιωνίως μαζί Του.

Ο Αδάμ και η Εύα είχαν ψυχή και σώμα, αλλά και την Χάρη του Θεού. Δεν πρόκειται για τρισύνθετο, αφού ο άνθρωπος έχει ψυχή και σώμα, αλλά για το ότι ο πραγματικός άνθρωπος έχει και την Χάρη του

Θεού. Ο Αδάμ και η Εύα στον Παράδεισο ήταν οι πιο φυσιολογικοί άνθρωποι.

Ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσή Του.

Η πραγματική εικόνα του Θεού του αοράτου είναι ο Λόγος, το Δεύτερο Πρόσωπο της Αγίας Τριάδος. Ο άνθρωπος δεν είναι εικόνα του Θεού, αλλά είναι κατ' εικόνα Θεού, δηλαδή κατ' εικόνα του Λόγου. Το καθ' ομοίωση είναι το να φθάσει ο άνθρωπος στην μέθεξη της δόξης του Θεού, Η αρχέγονη κατάσταση του ανθρώπου, ο οποίος έλαβε το κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση, συμπεριελάμβανε και την κοινωνία του Αγίου Πνεύματος, αφού «το αφθαρτοποιόν Πνεύμα κάνει τον άνθρωπον κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν Θεού». Έτσι, ο γνήσιος άνθρωπος είναι αυτός που ζει εν Χριστώ και εν Αγίω Πνεύματι μέσα στο Φως της δόξης του Θεού.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίον ο άνθρωπος δεν είναι πρόσωπο κατ' εικόνα του Τριαδικού Θεού, αλλά είναι εικόνα του Λόγου, γιατί δεν υπ' άρχει καμιά αναλογία μεταξύ Θεού και ανθρώπου, μεταξύ ακτίστου και κτιστού. Η μόνη γέφυρα μεταξύ κτιστού και ακτίστου είναι ο Θεάνθρωπος Χριστός και οι φίλοι Του. Οι Πατέρες δεν ανέπτυξαν ιδιαίτερα την θεωρία περί του ανθρώπου ως προσώπου, γιατί γνώριζαν ότι ο άνθρωπος είναι κατ' εικόνα Θεού και πρέπει να φθάσει στο καθ' ομοίωση, την θέωση-δοξασμό, γι' αυτό δεν έλεγαν ότι ο άνθρωπος είναι πρόσωπο, αλλά ότι όλοι έχουν την νοερά ενέργεια, η οποία πρέπει να ενεργοποιηθεί, και να φθάσουν στην θέωση, δηλαδή να γίνουν θεούμενοι.

5. Η πτώση του ανθρώπου είναι η απώλεια της δόξης του Θεού, σύμφωνα με το χωρίο του Αποστόλου Παύλου: «πάντες γαρ ήμαρτον και υστερούνται της δόξης του Θεού» (Ρωμαίους Γ', 23). Ο θάνατος δεν δημιουργήθηκε από τον Θεό, αλλά ήλθε κατά συμβουλή του διαβόλου και ως αποτέλεσμα της απομακρύνσεώς του από την δόξα του Θεού. Η κληρονόμηση του προπατορικού αμαρτήματος στους ανθρώπους δεν είναι κληρονόμηση της ενοχής, αλλά κληρονόμηση των αποτελεσμάτων της απομακρύνσεώς του ανθρώπου από τον Θεό, που είναι ο θάνατος.

Το τι ακριβώς συνέβη με το προπατορικό αμάρτημα, φαίνεται από την διδασκαλία των Πατέρων περί του ανθρώπου, Σύμφωνα με αυτήν, η ψυχή του ανθρώπου έχει δύο παράλληλες ενέργειες, ήτοι την νοερά και την λογική ενέργεια. Με την αμαρτία η νοερά ενέργεια (νους) σκοτίσθηκε και έπαυσε να έχει επικοινωνία με τον Θεό.

Με την αμαρτία εισήλθε στον πεπτωκότα άνθρωπο το θηρίο του θανάτου, που απειλεί την ζωή του. Είναι θάνατος πνευματικός και σωμα-

τικός. Έτσι, ο άνθρωπος έχασε την μνήμη του Θεού και ζει με την λογική και την φαντασία.

Οι Προφήτες και οι δίκαιοι στην Παλαιά Διαθήκη καθάρισαν την καρδιά τους από τα πάθη, φωτίσθηκε ο νους τους από την Χάρη του Θεού και έφθασαν στην θεωρία βλέποντας την δόξα του Θεού. Αυτό το βλέπουμε καθαρά στον Προφήτη Μωυσή, γι' αυτό και ο άγιος Γρηγόριος ο Νύσσης, προκειμένου να παρουσιάσει το πρότυπο του τελείου ανθρώπου, παρουσίασε τον Μωυσή.

Έτσι, οι Προφήτες και οι δίκαιοι στην Παλαιά Διαθήκη είναι φίλοι του Θεού, κατηλλάγησαν με τον Θεό, έφθασαν στην μέθεξη της δόξης Του, αλλά δεν μπορούσαν να νικήσουν τον θάνατο, γι' αυτό και κατέβαιναν στον Άδη. Με την θεοπτία την οποία είχαν, υπερέβησαν τον πνευματικό θάνατο, αν και αυτό ήταν προσωρινό, αλλά δεν μπορούσαν να υπερβούν τον σωματικό θάνατο. Ο Χριστός με την κάθοδό Του στον Άδη απελευθέρωσε τους φίλους Του από το κράτος του θανάτου.

6. Ο άσαρκος Λόγος της Παλαιάς Διαθήκης σαρκώθηκε, προσέλαβε το παθητό και το θνητό της φύσεως του ανθρώπου, χωρίς την αμαρτία, για να νικήσει τον θάνατο πάνω στο σώμα Του και έτσι να απαλλάξει τους ανθρώπους από το κράτος του θανάτου και όχι από την οργή του Θεού, όπως ισχυρίζονται οι Φραγκολατίνοι.

Ο Χριστός δίδαξε εν παραβολαίς τον λαό, αποκάλυψε τα μυστήρια της βασιλείας του Θεού στους Μαθητές που εγκατέλειψαν τα πάντα και Τον ακολούθησαν και μερικούς από αυτούς τους εισήγαγε μέσα στην Βασιλεία του Θεού, στο άκτιστο Φως της θεότητας, όπως συνέβη στο Όρος Θαβώρ.

Το μυστήριο του Σταυρού και της αναστάσεως του Χριστού ελευθερώνει τους Θεού μένους από την αμαρτία, τον διάβολο και τον θάνατο. Το μυστήριο του Σταυρού ενεργούσε και στην Παλαιά Διαθήκη, διότι δι' αυτού οι Προφήτες και οι δίκαιοι γίνονταν φίλοι Του, αλλά δεν τους απάλλασσε από το κράτος του θανάτου, πράγμα το οποίο έγινε με το ιστορικό γεγονός της σταυρώσεως και της αναστάσεως του Χριστού και την ζωή τους στην Εκκλησία.

Το κοινό γνώρισμα της Παλαιός και Καινής Διαθήκης είναι οι βαθμοί της πνευματικής τελειότητας, ήτοι η κάθαρση, ο φωτισμός και η θέωση. Οι Προτεστάντες επειδή απέρριψαν τον μοναχισμό και υιοθέτησαν τις θεωρίες του απολύτου προορισμού του Καλβίνου και τα περί σωτηρίας του ανθρώπου με μόνη την πίστη του Λουθήρου, καθώς επίσης επειδή απέρριψαν τις θεωρίες των Φραγκολατίνων περί αξιωμασιών και

καθαρτηρίου πυρός, καταφέρθηκαν εναντίον της καθάρσεως, του φωτισμού και της Θεώσεως, ως δήθεν προερχόμενα από τους ειδωλολάτρες.

Όμως, τα περί καθάρσεως, φωτισμού και Θεώσεως, με διαφορετική έννοια από εκείνη που έδιναν οι Νεοπλατωνικοί, είναι κοινή παράδοση των Προφητών, Αποστόλων και Αγίων, ως μέθοδος θεραπείας και γνώσεως του Θεού. Αυτή είναι η Ορθόδοξη άσκηση.

7. Η Εκκλησία υπήρχε και στην Παλαιά Διαθήκη ως κοινωνία των δικαίων και των Προφητών με τον Μεγάλης Βουλής Άγγελο. Όμως, η Εκκλησία με την ενσάρκωση του Χριστού γίνεται σώμα Του και εκείνος κεφαλή της. Αυτή είναι «η πάσα αλήθεια» την οποία αποκάλυψε το Άγιον Πνεύμα στους Αποστόλους την η μέρα της Πεντηκοστής, και πέρα από αυτό δεν υπάρχει άλλη αλήθεια.

Στην Παλαιά Διαθήκη η άκτιστη Χάρη του Θεού μερίζεται αμερίστως εν μεριστοίς και πολλαπλασιάζεται απολλαπλασιάστως εν πολλοίς. Αυτό γίνεται στην Καινή Διαθήκη και με το θεανθρώπινο σώμα του Χριστού, το οποίο προσέλαβε από την Παναγία και έγινε πηγή τής ακτίστου Χάριτος του Θεού. Έτσι, στην ζωή της εκκλησίας και το Σώμα του Χριστού μερίζεται αμερίστως εν μεριστοίς και πολλαπλασιάζεται απολλαπλασιάστως εν πολλοίς. Αυτό είναι το πλήρωμα της αληθείας και πέραν αυτού δεν υπάρχει τίποτε άλλο. Μέσα στην Εκκλησία γνωρίζουμε και βιώνουμε την αλήθεια και τον Χριστό.

Η Εκκλησία στην Καινή Διαθήκη είναι Σώμα Χριστού, το οποίο είναι ενωμένο με την κεφαλή, τον Χριστό, και δεν είναι εις τύπον της Αγίας Τριάδος. Βεβαίως, δια του Χριστού οι θεούμενοι γνωρίζουν τον Πατέρα και κοινωνούν του Αγίου Πνεύματος, δηλαδή μετέχουν τής ακτίστου ενεργείας του Θεού, αλλά δεν κοινωνούν των Προσώπων της Αγίας Τριάδος.

Ο Χριστιανός με το Άγιο Βάπτισμα, με το Άγιο Χρίσμα γίνεται ναός του Αγίου Πνεύματος, αφού ενεργοποιείται η νοερά ενέργεια της ψυχής και γίνεται αδιάλειπτη προσευχή, και με την Θεία Ευχαριστία κοινωνεί το Σώμα και το Αίμα του Χριστού. Τότε γεύεται την πρώτη ανάσταση. Τα κέντρα της εκκλησιαστικής ζωής είναι η Θεία Ευχαριστία, η προσευχή και η ανάγνωση της Αγίας Γραφής, η οποία αναλύεται από Προφήτες. Έτσι, έχουμε την Θεία Ευχαριστία, τον κανόνα της προσευχής - ακολουθιών, όπως συναντάται στο Μέγα Ευχολόγιο και τις αποφάσεις των Οικουμενικών και Τοπικών Συνόδων. Δηλαδή, η Θεία Ευχαριστία συνδέεται αναπόσπαστα με τα άλλα Μυστήρια και τις Ιερές Ακολουθίες, αλλά και με τα Ορθόδοξα δόγματα και τις προϋποθέσεις τους, που είναι ο Ορθόδοξος ησυχασμός.

Η Εκκλησία, ως Σώμα Χριστού, με τα Μυστήρια και την ησυχαστική παράδοση, ως μέθοδο θεραπείας, θεραπεύει τον άνθρωπο. Αυτό σημαίνει ότι τον επαναφέρει στην κατάσταση που βρισκόταν ο Αδάμ στον Παράδεισο και τον ανεβάζει ακόμη υψηλότερα, αφού τον ενώνει με τον Θεάνθρωπο Χριστό και νικά τον θάνατο. Ο Αδάμ στον Παράδεισο βρισκόταν στον φωτισμό του νου και στην θέωση. Μετά την πτώση έχασε την επικοινωνία με τον Θεό, σκοτίσθηκε ο νους του και ήταν επόμενο ο νους να ταυτισθεί με την λογική, τα πάθη και το περιβάλλον. Μέσα στην Εκκλησία πρέπει να γίνει η αποκατάσταση της ανθρώπινης φύσεως, να καθαρισθεί η καρδιά από τα πάθη, να φωτισθεί ο νους και ο άνθρωπος να φθάσει στην θέωση. Αυτό λέγεται θεραπεία. Με αυτήν την έννοια η Εκκλησία είναι το πνευματικό θεραπευτήριο, το πνευματικό νοσοκομείο.

Η νοερά προσευχή είναι ένδειξη ότι ο άνθρωπος είναι ναός του Αγίου Πνεύματος και κοινωνεί του Χριστού. Μέσα στην Εκκλησία ο η άρχει και η λογική λατρεία, αλλά και η νοερά λατρεία. Η νοερά λατρεία γίνεται αδιάλειπτα. Ο νους πρέπει να καθαρισθεί από κάθε λογισμό και μέσα εκεί πρέπει να γίνεται μόνον η λεγόμενη μονολόγιστη προσευχή, να υπάρχει δηλαδή ένας λόγος, η μνήμη του Θεού.

Η Εκκλησία έχει δύο όψεις, την θετική και την αρνητική. Η θετική όψη είναι η Χριστολογία, ότι δηλαδή είναι το Σώμα του Χριστού και κοινωνία Θεώσεως, αφού η ανθρώπινη φύση ενώθηκε με την θεία φύση στο Πρόσωπο του Λόγου και θεώθηκε «άμα τη συλλήψει», «εξ άκρας συλλήψεως». Η αρνητική όψη είναι η δαιμονολογία, αφού κάνει αγώνα εναντίον του διαβόλου, της αμαρτίας και του θανάτου και θεραπεύει τον άνθρωπο, τον απαλλάσσει από «τον το κράτος έχοντα του θανάτου, τουτέστι τον διάβολον» (Εβραίους Β', 14). Αυτό φαίνεται και από το έργο του Χριστού, ο οποίος ήλθε στον κόσμο «για να λύση τα έργα του διαβόλου» (Α Ιωάννης Γ', 8), όπως φαίνεται στα ευαγγέλια. Το παράδοξο δε και εκπληκτικό είναι ότι ο Χριστιανός όσο αισθάνεται και βιώνει την αρνητική όψη της Εκκλησίας, δηλαδή όσο πολεμά και νικά εν Χριστώ τον διάβολο, τόσο και βιώνει την θετική όψη της Εκκλησίας, την Χριστολογία, δηλαδή αισθάνεται την αγάπη του Χριστού και ενώνεται μαζί Του. Αυτό ουσιαστικά υπονοούν οι βαθμοί της πνευματικής ζωής, που είναι η κάθαρση, ο φωτισμός και η θέωση. Βέβαια, ο αγώνας εναντίον του διαβόλου γίνεται εν Χριστώ.

Η πολεμική εναντίον του διαβόλου είναι διαρκής σε όλα τα στάδια της πνευματικής ζωής. Ο διάβολος πολεμά τον άνθρωπο ανάλογα με τον βαθμό της πνευματικής του καταστάσεως, αλλά ο θεούμενος διακρίνει τις

μεθοδίες του, γιατί ο νους του είναι φωτισμένος από την Χάρη του Θεού. Και όταν ο διάβολος εμφανίζεται «ως Άγγελος φωτός» (παράβαλλε Β΄ Κορινθίους ια', 14), τότε ο θεούμενος γνωρίζει ότι το φως αυτό δεν βιώνεται δια της συγκράσεως, όπως γίνεται με το άκτιστο Φως, το οποίο εξέρχεται μέσα από την καρδιά του θεουμένου, αλλά δια της συζυγίας, αφού το κτιστό φως του διαβόλου είναι παρυφιστάμενο, είναι έξω από τον άνθρωπο.

Έτσι, ο Χριστιανός αγωνιζόμενος εν Χριστώ, ζώντας στην Εκκλησία πορεύεται από το κατ' εικόνα στο καθ' ομοίωση, από την ιδιοτελή στην ανιδιοτελή αγάπη, και μεταβάλλεται από δούλος σε μισθωτό και φίλο του Χριστού, βιώνει το μυστήριο του Σταυρού και της Αναστάσεως του Χριστού ως μυστήριο καταλλαγής του με τον Θεό και γίνεται ναός του Αγίου Πνεύματος. Τότε γίνεται πραγματικός θεολόγος και μπορεί να εξασκήσει το έργο του Πνευματικού Πατρός.

Η αίρεση είναι άρνηση της μεθοδολογίας για την γνώση του Θεού, δηλαδή συνίσταται στην αντικατάσταση της καθάρσεως, του φωτισμού και της Θεώσεως με τον στοχασμό και τον ηθικισμό, οπότε υπάρχουν διεστραμμένα αποτελέσματα. Εκείνος που στοχάζεται περί του Θεού είναι επόμενο να καταλήγει σε εσφαλμένες αντιλήψεις περί του Θεού, να κατασκευάζει έναν δικό του Θεό, σύμφωνα με τους στοχασμούς και την φαντασία του και ένα τέτοιος Θεός είναι ανύπαρκτος.

Οι θεούμενοι δεν δέχονται τον στοχασμό στην Ορθόδοξη θεολογία και τον ηθικισμό στην πρακτική ζωή. Αντί του δυτικού στοχασμού και ηθικισμού δέχονται τον ησυχασμό. Το δόγμα είναι διατύπωση της απόκαλύψεως και συνδέεται με την ασκητική που οδηγεί τον άνθρωπο στην αποκάλυψη.

8. Η εσχατολογική ζωή δεν είναι η ζωή μετά τον θάνατο και μετά την Δευτέρα Παρουσία του Χριστού, αλλά είναι η εν Χριστώ ζωή, αφού ο Χριστός, ο Οποίος είναι «ο πρώτος και ο έσχατος», ήλθε στον κόσμο. Έτσι, η Βασιλεία του Θεού εισήλθε μέσα στον κόσμο, την ιστορία και ο άνθρωπος μπορεί να μεθέξει της Βασιλείας του Θεού. Αυτό σημαίνει ότι οι θεόπτες μετέχουν από τώρα της Βασιλείας του Θεού και δεν την αναμένουν απλώς στο μέλλον. Αυτή είναι η πρώτη ανάσταση και θα ακολουθήσει και η δεύτερη ανάσταση μετά την ανάσταση των σωμάτων και την βίωση της Βασιλείας του Θεού με όλη την ύπαρξη, δηλαδή με την ψυχή και το σώμα.

Η μέθεξη της Βασιλείας του Θεού είναι μέθεξη τής ακτίστου δόξης του Θεού εν τω Φωτί στην υπόσταση του Λόγου. Η Βασιλεία του Θεού δεν

είναι μια κτιστή πραγματικότητα, αλλά ο δοξασμός, η θέα της θεότητας του Χριστού στην τεθεωμένη σάρκα Του.

Ο κάθε θεόπτης στην Καινή Διαθήκη είναι μέλος του Σώματος του Χριστού και, όταν ορά αοράτως και γνωρίζει αγνώστως το άκτιστο Φως, μετέχει τής ακτίστου ενεργείας του Θεού. Η δράση του Φωτός γίνεται έσωθεν δια της Θεώσεως, αλλά και έσωθεν του θεανθρωπίνου Σώματος του Χριστού, αφού είναι μέλος του Σώματος του Χριστού.

9. Ο Παράδεισος και η Κόλαση υπάρχουν εξ επόψεως τού ανθρώπου και όχι εξ επόψεως του Θεού. Ο Θεός θα εμφανισθεί σε όλους τους ανθρώπους και άλλοι θα δουν τον Θεό ως Φως, επειδή είχαν καθαρίσει το νοερό της ψυχής και είχαν αποκτήσει αυτοπτικό όμμα, οπότε αυτό είναι ο Παράδεισος, και άλλοι θα δουν τον Θεό ως πυρ και αυτό είναι η Κόλαση. Όταν καθίσει κανείς κάτω από τον ήλιο και άνοιξη τα μάτια του τα οποία δεν μπορούν να ανθέξουν την δράση αυτή, θα τυφλωθεί. Αυτό είναι η Κόλαση. Με αυτήν την έννοια λέγεται ότι ο Θεός είναι και φως και πυρ, γιατί άλλους φωτίζει και άλλους κατακαίει.

Ο Χριστός στην διδασκαλία Του, μιλώντας για την Κόλαση χρησιμοποίησε τις λέξεις «σκότος» και «κυρ». Αλλά το αισθητό σκότος δεν είναι πυρ το οποίο φωτίζει, και όταν υπάρχει το πυρ δεν υπάρχει το σκότος. Αυτό σημαίνει ότι η Κόλαση δεν είναι ούτε πυρ ούτε σκότος, όπως γνωρίζουμε εμείς τα στοιχεία αυτά στην κτιστή πραγματικότητα, αλλά είναι βίωση του ακτίστου Φωτός ως σκότους λόγω της ασθένειας του ανθρώπου. Επομένως, δεν έκανε ο Θεός την Κόλαση, αλλά ο άνθρωπος βιώνει τον Θεό ως Κόλαση, και ούτε η Κόλαση είναι μια κτιστή πραγματικότητα, αλλά είναι η άκτιστη Χάρη του Θεού που βιώνεται ως πυρ καταναλίσκον. Ο Θεός θα αγαπά όλους τους ανθρώπους, δικαίους και άδικους, αλλά οι άδικοι δεν θα μπορούν να καταλάβουν την αγάπη του Θεού.

Οι Άγιοι στην Βασιλεία του Θεού θα έχουν διαρκή πρόοδο στην μέθεξη της δόξης του Θεού, δεν θα υπάρχει μια ευδαιμονία, δηλαδή μια στατική κατάσταση, και οι κολασμένοι θα έχουν πώρωση και θα μετέχουν του Θεού ως πυρός. Μετά θάνατον δεν υπάρχει μετάνοια, αλλά υπάρχει πρόοδος στην μετάνοια, που σημαίνει ότι, όταν ο άνθρωπος αρχίσει να μετανοεί από αυτήν την ζωή, η μετάνοια θα ολοκληρωθεί στην άλλη.

10. Ο Χριστός με την ενανθρώπησή Του έγινε άνθρωπος και εισήλθε στην ιστορία. Η Εκκλησία ως Σώμα Χριστού ζει μέσα στην ιστορία και την εξαγιάζει. Αλλά και οι Άγιοι ζουν μέσα στην ιστορία. Ακόμη και μετά τον θάνατό τους, πράγμα το οποίο αποδεικνύεται από τα ιερά λείψανά τους. Με την Δευτέρα Παρουσία του Χριστού δεν θα καταργηθεί

η ιστορία, αλλά θα είναι μεταμορφωμένη. Ο Χριστός έχει την ανθρώπινη φύση πάντοτε ενωμένη με την θεία φύση στο πρόσωπό Του, «ασυγχύτως, ατρέπτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως». Και οι άνθρωποι μετά την ανάσταση θα έχουν το δικό τους σώμα, αλλά μεταμορφωμένο. Έτσι, δεν καταργείται η ιστορία ούτε υπάρχει μετα-ιστορία, αλλά μεταμορφώνεται η ιστορία.

Η Εκκλησία που ζει μέσα στον χρόνο και την ιστορία προσέλαβε δια των Πατέρων στοιχεία του περιβάλλοντος για να εκφράσει την αποκαλυπτική αλήθεια. Προσέλαβε στοιχεία από την Εβραϊκή και την Ελληνική σκέψη, από τον ρωμαϊκό πολιτισμό, τα μεταμόρφωσε και έτσι δημιουργήθηκε ένας ιδιαίτερος πολιτισμός, που είναι το πνευματικό ένδυμα της αποκαλυπτικής αλήθειας· πρόκειται για την ρωμαϊκή παράδοση. Η βάση της ρωμαϊκής θεολογίας είναι η κάθαρση, ο φωτισμός και η θέωση. Αυτό εκφράσθηκε σε έναν ιδιαίτερο χώρο με την πολιτιστική του παράδοση και ονομάζεται Χριστιανική ρωμαϊκή θεολογία, Χριστιανικός ρωμαϊκός πολιτισμός.

Η αρχαία Εκκλησία, τόσο στην Δύση όσο και στην Ανατολή, είχε ενιαία παράδοση και, κυρίως, ενιαία μεθοδολογία για την μέθεξη του Θεού που εκφραζόταν με την κάθαρση, τον φωτισμό και την θέωση. Από τους δυτικούς Πατέρες διέφερε ο ιερός Αυγουστίνος, επειδή είχε νεοπλατωνικές και μανιχαϊκές παραδόσεις και επειδή δεν γνώριζε την Ελληνική γλώσσα. Τις απόψεις του ιερού Αυγουστίνου τις χρησιμοποίησαν κατά κόρον οι Φράγκοι θεολόγοι της αυλής του Καρλομάγνου, πιθανολογείται μάλιστα ότι εκείνος που τις προώθησε και τις χρησιμοποίησε είναι ο Αλκουίνος, βασικός θεολόγος του Καρλομάγνου.

Με βάση αυτές τις θεωρίες οι Φράγκοι καταδίκασαν στην Σύνοδο της Φραγκφούρτης το 794 μ. Χ. Τις αποφάσεις της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου, εισήγαγαν την θεωρία περί της αιώνιας ευδαιμονίας εν τω Θεώ, την μεθοδολογία του στοχασμού για την γνώση του Θεού, και, κατ' επέκταση, αρνήθηκαν την μέθοδο της καθάρσεως, του φωτισμού και της Θεώσεως, κατήργησαν την διάκριση μεταξύ ουσίας και ενεργείας στον Θεό (*actus purus*) και εισήγαγαν την θεωρία της γνώσεως της ουσίας του Θεού, το *filioque* κλπ.

Αυτές οι απόψεις αναλύθηκαν περισσότερο από θεολόγους της Δύσεως, ήτοι τον Άνσελμο Καντερβουρίας, τον Θωμά Ακινάτη, και άλλους σχολαστικούς θεολόγους, όπως τον Βαρλαάμ, οπότε διαμορφώθηκε μια άλλη πολιτιστική παράδοση, ένας άλλος πολιτισμός, που είναι αντίθετος από την Ορθόδοξη ρωμαϊκή παράδοση. Μάλιστα δε, έφθασαν στο σημείο οι δυτικοί θεολόγοι να θεωρήσουν ότι οι ανατολικοί Πατέρες είχαν ει-

σαγάγει διάφορες αιρέσεις στην θεολογία τους, επειδή δεν συμφωνούσαν με τις δικές τους απόψεις, και είναι γνωστά τα συγγράμματα *Contra Errores Graecorum*.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια πρέπει να δει κανείς την συζήτηση και την διαμάχη μεταξύ του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά, ο οποίος εξέφραζε την Ορθόδοξη ρωμαϊκή παράδοση, και του Βαρλαάμ, ο οποίος ήταν εκπρόσωπος της δυτικής σχολαστικής θεολογίας. Η Ορθόδοξη Εκκλησία κατοχύρωσε συνοδικώς την διδασκαλία του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά και κατάδικασε τον Βαρλαάμ και τους όμοιους του.

Αυτές ήταν οι δέκα κεντρικές θέσεις του π. Ιωάννου Ρωμανίδα.

Το σημαντικό είναι ότι ο π. Ιωάννης κατέληξε σε όλη αυτήν την θεολογία για πολλούς και διαφόρους λόγους.

Ο πρώτος, γιατί είχε κληρονομήσει μια προφορική ρωμαϊκή παράδοση από τους γονείς του.

Ο δεύτερος λόγος, γιατί γνώρισε στην Αμερική που έζησε την δυτική παράδοση, όπως εκφραζόταν από τους Παπικούς και τους Προτεστάντες. Στους διαλόγους στους οποίους συμμετείχε γνώρισε το πνεύμα του δυτικού Χριστιανισμού, οπότε αναζήτησε τον πυρήνα της Ορθόδοξου διδασκαλίας στους Αποστολικούς Πατέρες, το ευχολόγιο της Εκκλησίας και στην ησυχαστική της παράδοση. Έπειτα επεκτάθηκε στους Πατέρες των Οικουμενικών Συνόδων, τον Άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο, τον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά και την Φιλοκαλία.

Ο τρίτος λόγος, γιατί σπούδασε σε μεγάλα κέντρα του δυτικού κόσμου, όπως στην Θεολογική Σχολή του Τιμίου Σταυρού στην Βοστώνη, στο Πανεπιστήμιο του Yale, στο Πανεπιστήμιο Columbia, στην Θεολογική Σχολή του Αγίου Βλαδίμηρου Νέας Υόρκης, στο Θεολογικό Σεμινάριο του Αγίου Σέργιου στο Παρίσι, στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου, στην Θεολογική Σχολή Αθηνών και στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ και γνώριζε όλα τα θεολογικά, κοινωνικά και πολιτιστικά ρεύματα.

Ταυτόχρονα δίδαξε το μάθημα της δογματικής στην Θεολογική Σχολή του Τιμίου Σταυρού Βοστώνης, στην Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης και στην Μπελεμέντειο Θεολογική Σχολή Λιβάνου.

Ο τέταρτος λόγος, γιατί ήταν ερευνητικό πνεύμα και μέσα σε αυτήν την προοπτική πρέπει να ενταχθούν οι πρώτες και μετέπειτα θεολογικές του εργασίες, καθώς επίσης και η κλασική διατριβή του για το προπατορικό αμάρτημα.

Ο πέμπτος λόγος, γιατί είχε έκτακτα διανοητικά προσόντα, είχε χωρητικότητα νοός, γι' αυτό και έλαβε, όπως λέγει ο άγιος Μάξιμος, και το

χάρισμα της θεολογίας, άλλα και γιατί συνάντησε Πατέρες που ασκούσαν την νοερά προσευχή και είχαν θεωρία Θεού και στους οποίους μαθήτευσε με ταπείνωση.

Έτσι, η θεολογία του π. Ιωάννου Ρωμανίδα είναι προφητική, Απόστολική, πατερική, δηλαδή εκκλησιαστική. Επέμενε πολύ στα περί καθάρσεως. Φωτισμού και Θεώσεως, που είναι η μέθοδος της Ορθοδόξου θεολογίας και η οποία μέθοδος χρησιμοποιήθηκε από τους Προφήτες. Απόστολους και Πατέρες, και έχει αποτελέσματα, όπως φαίνεται στα ιερά λείψανα, Συγχρόνως, επέμενε και στα περί ρωμαϊκής παραδόσεως, η οποία διαφυλάσσει την ουσία της αποκαλυπτικής αλήθειας, διότι αυτή η ρωμαϊκή παράδοση αλλοιώθηκε από την φραγκολατινική παράδοση.

Τα όσα αναφέρθηκαν είναι μια μικρή αναφορά στην μνήμη του μεγάλου αυτού θεολόγου της εποχής μας, ο οποίος με την πάροδο του χρόνου θα λάβει την θέση που του αρμόζει στο πνευματικό στερέωμα της Εκκλησίας μας, γιατί συντονίσθηκε με το πνεύμα της Ορθοδόξου πατερικής παραδόσεως και εξέφρασε τον πυρήνα της.

Αιωνία η μνήμη του μακαριστού π. Ιωάννου Ρωμανίδα, του διδασκάλου του ησυχασμού και της εμπειρικής δογματικής θεολογίας της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας.

Πηγή: "Εμπειρική Δογματική της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας κατά τις προφορικές παραδόσεις τού π. Ι. Ρωμανίδα" Τόμος Β΄. Τού σεβ. Μητρ. Ναυπάκτου και αγ. Βλασίου Ιεροθέου.

<http://www.oodegr.com/>